

• NAŠI ZAPISKI •

 SOCIALNA REVIIJA

Izhajajo enkrat na mesec. — Naročnina za vse leto K 2-80, za pol ali četrť leta razmerno.
Posamični zvezki 24 h. — Urejuje Karl Linhart. — Rokopise in naročnino sprejema uredništvo
in upravništvo »Naši zapiski« v Ljubljani.

Leto I.

Ljubljana, meseca avgusta 1902.

Štev. 2.

Abditus:

Kautsky o agrarnem vprašanju pri nas.

Do danes so vsi ekonomi označili Slovence kot reven, agraren narod. Imeli so deloma prav. Iz tega se dá logično izvajati, da je pri nas za politika in nacionalnega ekonoma vprašanje o pridobitvi kmetskega življa važno. Te razmere silijo tudi socialno delujočo smer, da se bavi z agrarnim vprašanjem.

V Rusiji, Indiji in na Jugoslovanskem so si razmere precej enake. Prebivalci teh dežel smo na potu v industrializem. Do sedaj je bil edino industrialni socializem poznan širšim krogom; agrarni socializem je ostal večinoma na papirju.

Socializem ni materializem, to je, on ni utemeljen le v gmotnih razmerah. Pri vstvarjanju socializma delujejo mnogovrstni činitelji, tako n. pr. sočutje. Iz tega pa logično sledi, da se ideja socializma razvija mnogo hitreje, kakor gospodarske razmere, ki so, to se ne dá tajiti, temelj socialističnega naziranja. V tem položaju smo Slovenci. Tudi v slovenskih socialnih krogih se vedno iznova poraja misel, da je treba pridobiti agrarce za socialno delo.

Agrarno vprašanje je eno najbolj zamotanih vprašanj, ki vznemirja še danes vse socialne teoretike, dasi se je o njem razmeroma že mnogo, vsestransko pisalo pri vseh kulturnih narodih.

Karel Kautsky je eden onih učenjakov, ki so socialistično pretresovali to vprašanje. Kautsky danes slovi kot najtemeljitejši marksistični teoretik. Kot tak zastopa misel razrednega boja z vso odločnostjo.

Ko je izšla obširna in temeljita publikacija Kautskega: „Die Agrarfrage“, se je v socialnih krogih pričela debata o vprašanju: Ali

je sploh treba pridobiti socializmu agrarce? Večina ocen Kautskega dela je namreč trdila, da Kautsky to vprašanje povsem zanika.

Ker se pri nas tolikrat poudarja potrebo o pridobitvi poljedelcev za socializem, bo marsikoga zanimalo, kaj pravzaprav sodi Kautsky o tem. Kautsky mi je o tem pisal, in del dotičnega pisma ponatisnem, ker je važen tudi za druge.

Kautsky piše:

„ Mojo knjigo (Die Agrarfrage) ste napačno razumeli, če iz nje izvajate, da se ‚poljedelskemu prebivalstvu sploh odrekam‘. Kje stoji to? Ne odrekam se niti v najmanjšem poljedelskem proletarjatu, ne odrekam se poljedelskim delavcem in malim kmetom, protivim se samo iluziji, da bi se med premožnejšimi kmeti moglo razviti socialistično gibanje in kakor bi se za to ne potrebovalo drugega kakor važen program.

„ Kar se tiče zadružništva, ne potrebujemo gosp. Nossiga*, da ga odkrije. Ali ne verujte vendar, da bo socialna demokracija s svojim nastopom za zadružništvo pri kmetih mnogo dosegla. Kar mi tu moremo, morejo duhovniki tudi. Ti imajo poleg tega tudi možnost zahtevati privilegije in subvencije na račun ostalega prebivalstva za kmete, česar mi ne moremo.

„Kdor se pri zgledih naše propagande pri premožnejših kmetih vda iluzijam, temu priporočam sledeče uvaževanje: Naša stranka je proletarska stranka, stranka proletarskega razrednega boja, ona mora imeti ta značaj ravnotako na Kranjskem in v Istriji, kakor na severnem Češkem ali v Belgiji. Naša agrarna propaganda ne sme iti nikdar tako daleč, da bi ta proletarski značaj zatajila. No, pojdite na deželo in pripovedujte kmetom o potrebi cénih življenskih potrebščin za delavce, o potrebi skrajšanja delavnika, o zvišanju plač v mestu in na deželi. Onih kmetov, ki se tem stremljenjem protivijo, ne bomo nikdar pridobili, tudi ne po programih gospodov Nossig — Oppenheimer** — Hertz***.

„ Kakor kmetje trdno visé na svojih predsodkih, tako se godi vsem onim, ki hočejo kmete pridobiti. Oni so gluhi za vse argumente in morajo čutiti, ker nočejo slišati. Povesod, kjer se je vsled pomanjkanja industrije agitacija zanesla med posestno kmetstvo, smo propadli, vsa agitacija je bila brez uspeha, zaprav-

* Dr. Alfred Nossig: Die Revision des Socialismus.

** Dr. Franz Oppenheimer: Siedlungsgenossenschaft.

*** Friedrich Hertz: Agrarfrage und Socialismus.

ljanje moči. Samó tam smo napravili trajni napredek, kjer se je agitacija opirala na poljedelske delavce in njim blizu stoječe male kmete, kakor na Meeklenburškem in Danskem.

„Agitacija Vollmarja na Bavarskem ni uspela, in ravno tako se je godilo ruskim socialistom, ki so dobro pred tridesetimi leti šli med narod, in se obrnili na kmeta, ker so našli premalo delavcev. Kmeti jih niso umeli. Agitacija je zahtevala neizmernih žrtev in je vendar bila brezuspešna. Šele ko se je razvilo mezдно delavstvo, je vzbudila agitacija širše ljudske sloje.

„Vendar se mi zdi, da se izkušnje vedno zopet pozabijo, in vsak narod, mesto da bi se učil v začetku svojega razvoja od drugega, ponavlja iste napake kakor so jih storili drugi preje.

„Jaz to tudi razumem. Slovenski socialisti hočejo delovati. Slovenski proletarijat jim ne zadošča za njihovo dejansko silo in si pri tem stavljajo nemogoče naloge ter hočejo pridobiti del posestnega razreda za socializem.

„Ta poizkus bo propadel, kakor so propadli vsi enaki poskusi, in kmalu se bodo tudi slovenski socialisti vkljub Nossigu in Oppenheimerju zopet posvetili izključno proletarskemu razrednemu boju, četudi bi poskusili začasno zapustiti njegova tla.“

*

Za Kautskega nazore govori zgodovina socialnega dela in gibanja. Socializem je zastopnik neposедуjočega razreda. Kautsky iz tega povsem logično izvaja, da je nezmisel pridobivati posestne sloje za socializem. — Mnogi so napravili cele sisteme glede nekakega „agrarnega socializma“. Med te je z drugimi šteti tudi Tolstoja. Ti sistemi nekakega agrarnega socializma so v živem nasprotju z industrialnim socializmom. Obupni boj, ki ga bijejo agrarne države proti industrijalnim, je našel odmev tudi v socialnih strujah.

Kautskega nazor o agrarnem vprašanju je utemeljen v marksizmu kot revolucijski smeri. Kautsky torej v celoti poudarja pridobitev poljedelskega proletariata zaradi gotovega cilja — radi boja proti kapitalistiški uredbi družbe. Zaraditega ne priznava združnemu gibanju med agrarci take važnosti, kakor nekateri revizionisti. Tej smeri odgovarja tudi agrarni program, ki ga priporoča Kautsky. Bernstein je v svoji knjigi: „Die Voraussetzungen des Socialismus etc.“ priznal, da je ta program potem, če se nekatere stranske odstavke nekoliko spremeni, sprejemljiv tudi za — revizioniste.

Tu je treba čakati razvoja. Praktično življenje bo končno odločilo tudi agrarno vprašanje in tej razsodbi se bodo prav gotovo uklonile tozadevne teorije.

L. K.:

Gališka kmetška stavka.

„... Kadar ostavi kmet svoje delo ...“
Proudhon.

Ko pišemo te vrstice, je stavka v Galiciji povečjem že ponehala. Žetev je končana, in stavitki se je moglo le ob žetvi.

V zgodovini delavskega gibanja najdemo jako malo poljedelskih (agrarnih) stavk. Vzrok temu je deloma kmetški konzervatizem; kajti kmet visi „an seiner Scholle“, deloma v patriarhaličnem razmerju, ki nasprotuje razvitku razrednega naziranja, ki je in ostane glavni pogoj delavskega gibanja. Stavka je socialistično-revolucionarna samopomoč. Po Marksu naglašani in po njegovih naslednikih vedne bolj uvaževani razredni boj je takorekoč namen delovanja praktičnega socializma. Ne le v „dosego politične moči“ služi razredni boj, temveč sploh kot edino sredstvo gibanja. Geslo je: Razredni boj v dosego brezrazredne družbe. Anarhisti, zlasti individualistični etiki v krogu nekdanjega berlinskega lista „Der Socialist“, pozneje „Neue Gemeinschaft“ in sedanjega lista „Armer Teufel“, so zatemnili malo pojem razrednega boja. To je pa deloma razumevno. W. Spohr, A. Weidner, A. Landauer, Fidus, brata Hart in drugi ne iščejo cilja v bodočnosti, oni so umetniki, ki poizkušajo že sedaj v okviru te družbe živeti primerno svoji naravi: „Iz samote smo prišli skupaj, iz samote, v kateri razvija posameznik najgloblje in najčisteje svojo notranjost, svojo individualiteto; — našli smo se, da dohajamo v skupnost ...“ Da bi svoj ideal uresničili čim preje, so osnovali tudi ponesrečeni projekt zadruge „Neue Gemeinschaft“. Ti ljudje so torej duhoviti umetniki, a niso navadni delavci na socialnem polju. Radi tega se tudi ne ozirajo na našo gibanje in na glavno sredstvo tega gibanja, na razredni boj. Ostale socialistične struje — deloma tudi komunistični anarhisti Krapotkinove smeri — pa, od najekstremnejših Marksistov do Bernsteinovskih revizionistov, vpoštevajo razredni boj.

Socializem se med poljedelskim prebivalstvom ni mogel razviti pomembneje. Za socialiste je nastalo poleg navadnega poljedel-

skega vprašanja še drugo: Kako bi se pričelo tukaj gibanje plodonosno, mogočno? Razni sociologi priporočajo združništvo, in Oppenheimerja „Siedlungsgenossenschaft“ je na vsak način pomembna. A le Kautskega „Die Agrarfrage“ je pisana povsem v marksističnem razrednem duhu. Kautsky sploh meni,* da se ne moremo ozirati na premožnejšega kmeta, pripadnika posedujočega razreda, ker nas loči od njega ravno načelna razredna razlika. Socializem se smatra tukaj kot povsem in izključno proletarska struja, akoravno se naglašča obenem njen splošni značaj. Revolucija, ki jo ima izvršiti socializem na agrarnem polju, je le revolucija proti patriarhaličnemu razmerju, katero se mora nadomestiti z razrednim bojem. Organizacija kmetškega proletariata, navadna strokovna organizacija, ima peljati navadni strokovni boj. To je pozitivum, in dá se tudi izluščiti iz Kautskega knjige „Die Agrarfrage“, ki je — morda ne povsem po krivici — označena kot negacija.

Dosledno vseobče veljavnemu naziranju, katero smo prej razvili, namreč naziranju o razrednem boju kot znaku socialistiškega gibanja, se mora reči, da ni bila gališka poljedelska stavka navaden gospodarski štrajk. Manjkalo ji je razrednega naziranja, akoravno sta si stala nasproti razred nemaničev in razred veleposestnikov. V tej luči se vidi gališka stavka kot navadni revolucijski poizkus. Sicer so bile vzrok temu poizkusu gospodarske težnje, ali nobene revolucije ne pozna zgodovina, ki ne bi bila izvirala največ iz gospodarske mizerije. Večinoma so revolucije — in to velja prav posebno za veliko francosko — le politični izraz gospodarske revolucije, ki je seveda vedno evolucija. Gospodarstvo se je razvilo iz fevdalizma in postalo zrelo za meščansko obliko; zaostale politične oblike pa so provocirale revolucijo.

Revolucija je vedno bolj psihična nego fizična, ona je vedno bolj čustvena stvar. Nezasadovoljnost gališkega kmeta je naenkrat, hipoma vzkipeala. Da se je morala roditi ta nezasadovoljnost, je vsakemu umevno, kdor pozna življenje mužika v Galiciji. Tega kmeta izkorišča veleposestnik žlahčič, izkorišča ga mali žid.

Te razmere so rodile nezasadovoljnost, nezasadovoljnost pa revolucijo, kakor se sme imenovati gališka stavka.

* Glej spredaj Abditusov članek!

Ellen Key:

Ljubezen do domovine.

Ljubezen do domovine je pojem, kateri se je v razvoju, obsegajočem vse stroke življenja razvil precej pozno. In kakor so imeli ljudje ob vsaki dobi drugačno stopnjo kulturnega razvoja, tako imajo tudi razne stopnje ljubezni do domovine. Toda to čustvo naj ima pravico, da ga smatramo za plemenito brez izjeme, ne glede na to, ga-li goji oseba plemenitega ali nizkotnega mišljenja. Kdor mnogo govori o pravici in časti domovine, lahko pregovori sebe in druge, da ima veliko dušo, ako tudi priporoča v interesu domovine krivico, mej tem ko drugega, ki z višjega stališča obsoja krivičnost v imenu patriotizma, razglašajo za brezdomovincea, kakor imenujejo krivoverca, kdor ima vzvišenejši pojem o Bogu nego sodobni svet.

Neki Francoz je opozoril na to, da že beseda domovina dokazuje, kakega izvira je patriotizem. Prvotno je ta beseda pomenjala doslovno očetov dom in v čisto egoistični težnji, biti skupaj v svrhu skupne obrambe, je bilo izraženo vse čustvo za dom očetov, rodu. Toda tekom časa je duševni vpliv — kakor drugod — pojem ljubezni do domovine požlahtnil in vedno razširjal. Že pri Židih, Grkih, Rimljanih je bil čut ljubezni do domovine isto kakor njih kulturne prednosti, duševne pridobitve, vsled katerih so se, kakor so s ponosom čutili, odlikovali nad ostalimi narodi in jih varovali proti njim z vsemi žrtvami. A ko je na Angleškem, Francoskem in ravno tako na Švedskem prišlo ime patriot na dober glas, je bilo samo ob sebi umevno, da je imel vsak domoljub za svojo domovino ideal višjega razvoja, ki ga podpira večja mera omike, svobode in pravice.

Toda ta beseda je polagoma izgubljevala svojo ceno. Zakaj izkušnja, da je postal rodbinski ali plemenski čut, razširjen v ljubezen do domovine, zaklad tolikih individualnih in narodnih prednostij, je naučila ljudi, da so smatrali to čustvo za absolutno dobro. To stališče, vzvišeno nad vsako kritiko, je zlasti zabranjevalo razvoj patriotizma.

To je eno izmed mnogih znamenj časa, ki jih lahko opazujemo, da so začeli narodi natančneje preiskavati kakovost tujega patriotizma, dočim v plemenitost lastnega še vedno verujejo. V dobi še ne celega leta sem imela priliko opazovati na Ruskem izraze nejevolje zaradi kršenja pravice Burov od Angležev, med tem ko so se istodobno voditelji Rusije trudili dokazati sebi samemu in svetu, da

po pravu in zakonu — kakor tudi radi resnične potrebe in prospaha naroda — delajo nasilje Finskemu. Nekoliko pozneje sem opazovala na Angleškem razjarjenje proti Rusiji radi njenega ravnanja na Finskem, proti Franciji, radi njenega vedenja v Dreyfusovi aferi, dočim se v istem času Angleži prizadevajo dokazati sebi in svetu, da so napadli Transvaal po postavi in pravici, po dejanski potrebi in v blagor naroda. V istem času sem opazovala na Francoskem, kako so obžalovali politiko Rusije na Finskem, kako so obsojali politiko Anglije v Transvaalu, med tem ko so Francozi že pri imenu Dreyfus bledeli od jeze. A končno so od vseh strani pretile grožnje Evrope proti Kitajski, ker si je ta država, braneč svoj narodni značaj, svojo vero, svoje ideale, svoja prava, dovolila podobna nasilja proti Evropejcem, kakršna so si leti dovoljevali na Kitajskem in kakršno si dovoljujejo povsod, kjer imajo kakšno narodno korist. Kajti patriotizem drugega naroda se smatra le tako dolgo svetim, dokler podpira interese našega lastnega naroda; ako pa deluje proti njim, je vreden, da ga zavržemo. Tudi cesar, ki jemlje danskemu narodu v Šlesvik-Holštajnu njegov jezik, je klical po maščevanju, ker so Kitajci obglavili poslanca njegovega naroda. In hrepeneč po maščevanju je zagotavljal, da je krščanstvo edina vera, na kateri se more utemeljiti trajna kultura, to je sugestija, pod katere prokletstvom je obiskala Evropa Kitajsko s prav barbarskim pustošenjem in s krvavimi čini, da bi uničila kulturo, ki je pa tisoč let starejša nego krščanska. Krščanstvo, čigar bistvo prav razumemo, ako ga smatramo za religijo bratovske ljubezni, je izpremenil militarizem v pretvezo, s katero zakriva ravno nasprotno. Tako sta klerikalizem in militarizem sklenila zvezo, ki je edno najbolj karakterističnih znamenj šovinizma.

Kaj so rekli na Švedskem o Kitajskem, ne vem. Toda to vem, da so se zgražali nad Dreyfusovim procesom, nad usodo Finskega, Šlesvik-Holštajna, Transvaala in da so ob enem vendar ti ljudje in časopisi, ki so to zgražanje mogoče najglasneje izražali, priporočali nasilje proti Norskemu, in to na isti patetično-patriotični način, katerega rabijo v Rusiji, ko zagovarjajo politiko proti Finskemu, v Angliji proti Transvaalu in v Franciji v Dreyfusovi aferi.

Ti ljudje, ki merijo z dvojno mero, so v vseh deželah neredko čisto ravnodušno nepošteni. Toda še mnogo bolj često so ozkosrčno pošteni v prepričanju, da je njih lastna dežela v docela drugih razmerah, vsled česar je njih delovanje popolnoma različno od delovanja drugih narodov in njih dejanja opravičena. To opravičuje pa bistrournost,

ki jo daje političnemu pregledu oddaljenost, in vestnost, ki jo vzbuja krivica sovražnikov, za tujo državo prezre in obsodi!

Povsod — na Ruskem, Nemškem, Angleškem, Francoskem, Švedskem — so vladajoči družabni sloji ti, ki vidijo jasno le v daljavo. Klerikalni, birokratični, militaristični in kapitalistični patriotizem vlada povsod, kjer se dela krivica v imenu patriotizma in navaja ljudstvo k surovostim.

Povsod so to razsodni ljudje brez predsodkov, ki imajo pogum, da se bojujejo proti temu domoljubju v lastni deželi, ker imajo sami višji pojem o ljubezni do domovine, pojem, vsled katerega jih — i nadalje — dolže brezdomovinstva, da, izdajalstva domovine!

Takim obdolžitvam najbrže ne moremo uiti, dokler vladata še vedno dva popolnoma nasprotna si nazora o domoljubju.

(Konec prihodnjič.)

◊ PREGLED ◊

Javno življenje. Socialistično gibanje. Avstrijska nagodba je zrela. Ministrski predsednik Koerber se je poklonil ogrskemu in stvar se bo rešila brez viharja, ki so ga prorokovale Koerberjeve navdušene govorance. Imamo sicer v Avstriji poleg vlade še parlament, v katerem Koerber nima parlamentarne večine. A ne bojte se! Parlament ni nevarna uredba. Brez vsake za vladnega šefa pač nedopustne bojazljivosti bo Koerber pomolil nagodbo parlamentu, ki jo bo pogoltnil; običala v želodcu bo le ljudstvu. — Strankino vodstvo nemške socialne demokratične stranke je predlagalo na strankinem zboru resolucijo, v kateri se izraža z ostrimi besedami proti nagodbi in za politično in fiskalično ločitev Avstrije in Ogrske.

Ta strankini zbor je bil sploh zanimiv. Poročilo vodstva kaže prav lep napredek stranke. Dohodki minulih dveh let so znašali do 61.000 K, izdatki do 55.000 K.

Časopisje se je pomnožilo in šteje sedaj 3 dnevnikove, 20 tednikov, 2 14dnevnikove in 1 mesečnik ter 3 liste, ki izhajajo dvakrat na teden. Strokovni listi seveda niso vračunjeni. Lepo se je razvila tudi ženska organizacija, katere glasilo je „Arbeiterinnen - Zeitung“. — Dr. Julij Bunzel je objavil v listu „Zeitschrift für Volkswirtschaft und Socialpolitik“ razpravo, v kateri se peča tudi z zgodovino ogrskega delavskega gibanja. Reči moramo, da pisatelj malo pozna stvarino, katero obdelava. Par stvarij, ki se sicer strinjajo z istinitim razvojem, hočemo tukaj omeniti. Že po letu 1867. so bila na Ogrskem osnovana prva društva. Bila so to društva pristašev Schulze - Delitzscha in Lassaleancev. Meseca marca 1869. leta je bil prvi ljudski shod v Požunu. Potem so se delavci pričeli ozirati na delavske bolniške blagajne. Od tedaj se je pričela agitacija z Dunaja, katere pa ne omeni dr. Bunzel. V tem času je že posegla vmes tudi vlada. Minister Bela pl. Wenckheim je dejal takrat delavski deputaciji: „Ali ste delavci? Delajte pridno! Za druge stvari se ne brigajte! Vi ne potrebujete društev, in če boste politizirali, bom našel sredstva proti temu.“ Leta 1872. se je vršila veleizdajska pravda. Sodrug Pollitzer je bil obsojen na 8 mesecev zapora. 26 socialistov je sedelo po 6 mesecev v pre-

iskovalnem zaporu. Leta 1875. je prišel za komune znani marksist Leo Frankl v Pešto, in sedaj se je pričelo novo gibanje. Hude boje je imelo časopisje. Leta 1868. so ustanovili prvi list; ponehal je pa kmalu. Leta 1869. je izšel prvi socialnodemokratski list, in 1870. leta se je ustanovilo osrednje glasilo „Allgemeine Arbeiterzeitung“. Tako je šlo dalje. — Vkljub pomanjkljivostim je dr. Bunzeljeva razprava prav zanimiva.

Strokovno in gospodarsko gibanje. „Die Gewerkschaft“ je objavila v svoji 14. številki jako zanimivo statistiko o „moči in velikosti strokovnih društev, splošnih strokovnih in delavskih izobraževalnih društev v letu 1901.“ Prva, splošna tabela kaže, da je sedaj 1571 stanovskih strokovnih društev s 119.050 člani, dalje 167 splošnih strokovnih društev s 7180 člani in končno 566 delavskih izobraževalnih društev z 26.374 člani. Organiziranih je bilo torej koncem leta 1901. v Avstriji 152.604 oseb, in sicer 142.676 moških in 9.928 ženskih. Leta 1892., od katerega se statistika pričinja, je bilo organiziranih 66.080 moških in 4263 ženskih, torej skupno 70.343 oseb. V štirih letih je narastla organizacija za 82.264 članov. Statistika se je mogla ozirati seveda le na naše organizacije, ker knjige krščanskih in narodnih organizacij niso na razpolago javnosti. Industrialna kriza je seveda na organizacijo zelo vplivala. Vendar se lahko reče, da je zadnja prestala tudi ta vihar. Organizacija železničarjev je narastla celo za 8694 članov, in tudi društva tiskarjev, kovinarjev, lesnih delavcev, krojačev ter črevljarjev so narastla. Skupni dohodki vseh organizacij v minulem letu so znašali K 5.066.958·56; izdatki pa K 4.500.257·13. Zanimivo je, študirati naraščajoče izdatke za podporne namene. Tabela kaže v tem oziru:

Leto	Potna podpora	Brezposelna podpora	Bolniška, onemoglostna, pogrebna i. t. d. (podpora)	Posebne podpore
	k r o n e			
1896	25.746·02	102.189·72	140.389·03	12.967·34
1899	77.486·92	268.003·81	400.151·02	24.488·01
1901	96.691·26	377.448·59	538.890·06	40.362·55
Skupaj	199.924·20	747.642·12	1.079.430·11	77.817·90

Tudi za stavke so se nabrale precejšnje svote. V celoti kaže zanimivi zvezek velikanski razvitek strokovnega združevanja.

17. in 18. junija se je vršila v Stuttgartu konferenca tajnikov skoraj vseh strokovnih komisij kontingenta. Zastopnik Nemčije, C. Legien iz Hamburga, je predložil konferenci troje vprašanj, in sicer: 1. Ali je primerno urediti medsebojno podporo pri stavkah v posameznih državah tako, da posredujejo le deželni tajniki oklice in nabrani denar? — 2. Katere skupne statistične naloge strokovnih organizacij je mogoče enakomerno uresničiti v vseh državnih organizacijah? — 3. Ali je primerno ustanoviti mednarodno centralo, ki bi posredovala izmenjavo važnih naznanil, tiskovin, spisov itd.? — Angleži so dodali še četrto vprašanje: — 4. Ali je mogoče, da bi ta centrala zakone, odredbe in važne razsodbe, ki se tičejo kolektivskega prava strokovnih društev, prirejela v zanesljivih prevodih.

Konferenca je določila, da se ima nazirati v času stavke državno centralo kot internacionalno. Stavke podpira inozemstvo le tedaj, če priporoča prošnjo državna centrala. Za vsako državo velja le ena centrala, in sicer De samvirkende Fagforbund i Danmark (Kopenhagen), General Federation of Trades Unions (London), Confédération général du travail (Paris), Federazione Italiana della Camera del Lavoro (Milano), National-Arbeids-Secretariaat van Nederland (Amsterdam), Arb. fagl. Landsorganisation i Norge (Kristianija), Avstrijska strokovna komisija (Dunaj), Landsorganisation i Sverige (Štokholm), Schweizer Gewerkschaftsbund (Curih), Union general di Trabajadores (Madrid) in Generalkommission der Gewerkschaften Deutschlands (Hamburg).

Najpomembnejši pojav na gospodarskem polju je velikanski boj gališkega kmetijskega delavstva: Ta boj, ki se je vnel z isto hipno jakostjo kakor svoje dni tržaška splošna stavka, pomeni več nego navadno stavko. Stavka nam je posebno dokaz velikanske gospodarske krize v gališkem agrarstvu. Ta kriza se ne tiče toliko agrarnega dela samega nego agrarne delavne moči. Ravno sodaj, ko je največ kmetijskega dela, se ne more govoriti o kakem logičnem vzroku nakratne stavke z ozirom na to delo samo. Vzrok je brezmejno izkoriščanje delavne moči kmetijskega delavstva. To izkoriščanje odstraniti se pravi odstraniti vir stavke. Stavka je že ponehala. Večinoma so stavkujoči zmagali vsled nujnosti dela. V mnogih krajih pa so tudi podlegli vsled umešavanja političnih oblasti. Časniki poročajo v tem oziru stvari, da se človeku kar lasje ježe. Kakšno življenje živi poljski delavec Vzhodne Galicije, opisuje poznavatelj ondotnih razmer v listu „Arbeiter-Zeitung“ tako-le: Ko sem bil v Vzhodni Galiciji, čudil sem se vedno pohlevnosti poljskih delavcev, ki so večinoma domači Rutenci. Poleti gre delavec slabo oblečen in slabo rejen po navadi že ob 3. uri zjutraj z ženo in otroki na polje in dela ves dan za kakih 50 kr. Žena dobi za delo kvečjemu 30 kr., če ne vzame rajši malo živeža. Otroci zaslužijo na teden kvečjemu 1 gld. Poleti ta plača že še zadostuje, ker ima to ljudstvo malo potreb, a pozimi, ko znaša plača le 25 kr. na dan, je beda velikanska. Ljudstvo ima najbednejša stanovanja... Glavna hrana je kuhana turščica z makovim oljem. Kruha imajo malokdaj. Ob največjih praznikih je gališki kmet suhe ribe in svinjino ter pije žganje. Obleka je srajca in ovčji plašč. Tipično je, da pri porokah na deželi donša ženin svojemu gospodarju piščanca, katerega mu podari kleče ter ga prosi obenem za blagoslov... Taka poročila bi se moglo zapleniti, ker — hujskajo!

Velikost strokovnega gibanja v Nemčiji v letu 1901. Letos so vsi v socialnem delu stoječi težko pričakovali statističkih podatkov o položaju strokovnih organizacij v Nemčiji.

Razvoj strokovnih organizacij je začel paralelno z razvojem industrije. Prišlo je leto 1901. z velikimi gospodarskimi krizami. Upravičena je bila torej bojazen, da se bodo vsled krize začela majati tla strokovnih organizacij. Statistika, ki jo je sedaj izdala generalna komisija v Nemčiji, kaže, da se je položaj v kljub krizi že pravzaprav poboljšal, dasi so nekatere organizacije hudo trpele.

Od 57 centralnih zvez, ki so združene v generalni komisiji, jih je le 19 izgubilo na številu članov. 38 organizacij pa je napredovalo. Vseh socialističko-strokovno-organizovanih delavcev je 677.510, vsled krize se je zmanjšalo to število za skromnih 2917.

Razvoj prostih strokovnih organizacij v prešlih letih razvideti je iz sledeče tabele:

Leto	Centralne organizacije	Število članov	Od teh ženskih članov	V lokalnih društvih okroglo	Skupaj	Izguba organizacije stavbenih delavcev
1891	62	277.659	—	10.000	287.659	13.000
1892	56	237.094	4.355	7.640	244.734	29.700
1893	51	223.530	5.384	6.280	229.810	26.526
1894	54	246.494	5.261	5.550	252.044	194
1895	53	259.175	6.697	10.781	269.956	11.801
1896	51	329.230	15.265	5.858	335.088	—
1897	56	412.359	14.644	6.803	419.162	—
1898	57	493.742	13.481	17.500	511.242	—
1899	55	580.473	19.280	15.946	596.419	—
1900	58	680.427	22.844	9.860	690.287	—
1901	57	677.510	23.699	9.360	686.870	—

Hirsch-Dunker-jeve strokovne organizacije so se pomnožile za 5104 in imajo torej 96.765 članov.

Krščanske strokovne organizacije niso izdale statistike; baje obsegajo 159.770 članov. Druge smeri imajo povprečno 49.651 članov strokovno organiziranih, tako, da znaša skupno število strokovno organizovanih delavcev 993.056.

Skupni izdatki zavez znašajo 8.967.168 mark. 47 organizacij je izdalo za stavke v poklicih 1.823.389 mark, 56 organizacij pa za svoja strokovna glasila 782.737 mark, in za podporo brezposelnih 22 organizacij 1.238.197 mark med tem ko se je prejšnje leto izdalo za podporo brezposelnim le 501.078 mark. Tudi za podporo masreglovanih se je leta 1901. izdalo 198.173 mark, prejšnje leto 97.002 mark.

I. B.

Med knjigami in revijami.

Myšlenkový vývoj evropského lidstva (Laichterjev „V ýbor“, spisal prof. Fr. Drtina XVIII., 1902). Prof. Drtina je poleg Masaryka najsimpatičnejša osebnost na filozofični stolici češke univerze v Pragi. Ne uči kakega svojega filozofičnega sistema, ne spušča se rad v metafizične višave, ampak peča se z etiko, praktično filozofijo in pedagogiko. Hoče nam pokazati načela in način našega delovanja, pri čemer vzprejema razne elemente in jih spaja v harmonično celoto. Njegov nauk se tesno dotika našega življenja in nam prepoveduje verski in nravni preporek današnje družbe. Spis z zgorajšnjim naslovom je doslej največje njegovo delo. V njem podaja sliko o tem, kako si je evropsko ljudstvo v posameznih

dobah reševalo najvažnejši vprašanji, ki ju ima človeštvo: Kaj je svet? Kaj je človek in njegovo življenje?

Na te dve vprašanji nam daje odgovor na eni strani religija, na drugi filozofija in znanost.

I religija i filozofija nam podajata svetovni nazor, to je odgovor na oni vprašanji.

Kakšno je razmerje med religijo in filozofijo?

Prof. Drtina odgovarja na to: Filozofija in veda sta izraz človeškega razuma, z razumom si ustvarjamo svetovni nazor; religija pa si slika svet in življenje s pomočjo čuta in volje. Religija je postala prej nego filozofija; ta se je praviloma razvila iz religije potem, ko je človeštvo umstveno napredovalo. Ko pa bo filozofija popolna, postane ona najpopolnejša religija vsega človeštva.

To je naziranje Drtinovo o razmerju religije in filozofije. Naloga njegovega spisa je sedaj, da pokaže, kako se je v poedinih dobah razvijala religija in filozofija, ali z drugimi besedami, kakšno svetovno naziranje si je človeštvo ustvarjalo.

Grški svetovni nazor, kakor se kaže v grški religiji in filozofiji, je naturalizem in racionalizem.

Naturalizem pomenja, da se je grški človek s polnim zaupanjem i v religiji in umetnosti i v filozofiji in vedi obračal k prirodi, da je videl tu na tem svetu cilj svojega življenja, da se krasno in dobro uresničuje že na tem svetu.

Racionalizem pa pomenja, da grški človek ni veroval samo v prirodo, ampak da se je zanašal tudi na silo človeškega razuma. Razum mu je zanesljiv vodnik v vsem dejanju in nehanju.

Grški naturalizem se kaže v religiji, v umetnosti, v politiki (v nazoru o državi), v morali, ki je zveza dobrega in krasnega v popolnosti (kalokagathia). Jedro grške morale je — življenje, ki se ujema s prirodo.

Grški racionalizem se javlja v filozofiji in znanosti.

Nasproti grškemu svetovnemu nazoru stoji evangeliško krščanstvo, ki je supranaturalistično in supraracionalistično; to se pravi: kristjanu ni ta svet cilj življenja, ampak nadzemski svet, in kristjan ne zaupa razumu.

Supranaturalizem krščanstva se kaže v nazoru o državi, ki je kristjanu indiferentna, zato se zateka k osamljenosti, k meništvo. Rodbinsko življenje se ceni manj nego devištvo, vse, kar se tiče zemeljskega življenja, kakor bogastvo, zdravje in telesna lepota, čast in slava, nima absolutne cene, ampak samo relativno, v kolikor more pripomoči k spasenju. Kristjan koprni po trpljenju in po telesni smrti, ki mu šele odpre vrata v pravo življenje.

Supraracionalizem krščanstva se javlja v tem, da zameta posvetno modrost kot negotovo, spasenju duše pogubno. Odpor evangeliškega krščanstva nasproti vedi in filozofiji se najbolj jasno zreali v Tertulijanovih besedah: Credo, quia absurdum est (verujem, ker je to nespametno).

Ta supranaturalizem in supraracionalizem je negativna stran krščanstva, to je negacija dotedanega staroveškega svetovnega nazora. Krščanstvo ima pa tudi svojo pozitivno stran, s katero se je povzpelo nad tedanji nazor in s tem ravno prineslo svetu odrešenje. Ta pozitivna stran je ljubezen do Boga kot vdanost v božjo voljo, da se povzpenjamo k nesebičnosti, k zavesti, da je zmisel vsega življenja absolutno dobro, in ljubezen do svojega bližnjega.

To je nauk evangeliškega krščanstva. In sedaj se vprašamo: Ali se je srednjeveško ljudstvo ravnalo po tem nauku? V resnici nahajamo vzgleda, ki so se skušali približati idealu krščanske askeze. To so posamezni plemeniti vzgledi.

V celoti pa se v srednjem veku ni uresničil supranaturalizem in supraracionalizem evangeliškega krščanstva, ampak ravno obratno. Prof. Drtina navaja dvoje vzrokov, da se srednjeveško krščanstvo ni moglo ravnati po evangeliškem krščanstvu.

Krščanstvo se je moglo v svojem supranaturalističnem in supraracionalističnem značaju ohraniti le toliko časa, dokler je bilo prepričanje male skupine ljudi. Kakor hitro pa je hotelo postati religija, pridobiti zase tedanje ljudstvo, v tem trenutku je moralo računati z omiko tega ljudstva, moralo se je prilagoditi tej omiki in zunanjim razmeram. Ko je nastala cerkev kot nositeljica krščanskih idej, katere je hotela širiti med svet, je morala delati kompromise z vsakdanjim življenjem. Cerkev ni mogla zavračati naravnih dober, n. pr. imetja, niti razuma, znanosti. To bi bil prvi vzrok.

Poleg tega ne smemo pozabiti, da se je prvotno krščanstvo oznanjalo narodom, ki so že prekoračili vrhunec svoje omike, ki so propadali, hrepeneli po odrešenju — krščanstvo jim je v resnici prineslo spasenje. Ti narodi, svet grški-rimski je pa izginil, za njim so prišli mladi narodi, Germani in Slovani, ki so začeli v srednjem veku šele živeti. Življenjapolni, bojeviti ti narodi nikakor niso mogli sprejeti krščanstva v tej obliki, kakor življenjasiti, izžiti narodi starega veka. To je drugi vzrok.

Ves srednji vek ni drugega nego boj med supranaturalističnimi in supraracionalističnimi temelji evangeliškega krščanstva in med eksistenčnimi pogoji pozemeljskega življenja.

Cerkev si kopiči bogastvo, postaja silna politična moč, pred katero se tresejo prestoli cesarjev in kraljev. To je v nasprotju s supranaturalističnim značajem evangeliškega krščanstva. Na drugi strani zopet se uveljavlja razum v nasprotju s prvotnim supraracionalizmom. Cerkev potrebuje v obrambo dogem filozofije. Grška filozofija Aristotelova postaja služkinja teologije.

Začetek novoveškega svetovnega nazora tvorita renesanca in reformacija.

Renesanca (v literaturi humanizem) hoče oživeti staroveško kulturo, zato stavi nasproti supranaturalizmu in supraracionalizmu krščanstva grški naturalizem in racionalizem. To smer podpirajo zlasti tudi papeži.

Reformacija je nasprotna smer, ki se upira temu, da je krščanstvo, oziroma cerkev, postala čisto posvetno in religijo zracionalizirala. Reformacija hoče povratek k evangeliškemu krščanstvu.

Renesanca in reformacija sta si nasprotni smeri, v daljšem razvoju pa se druga drugimi približujeta in oznanjata zarjo nove dobe. V racionalizmu se je omogočil kompromis med renesanco in reformacijo. Nasproti univerzalnemu razumu srednjeveške cerkve stavi reformacija individualni razum.

Elementi novega svetovnega nazora, nove kulture bodo: grški racionalizem in naturalizem ter pozitivna stran čistega krščanstva, ljubezen do Boga in bližnjega.

Novi kulturni tip je torej sinteza dveh elementov, nova doba nadaljuje, kar je začela renesanca in reformacija. Novoveški človek se vrača k naturalizmu ter veruje v silo človeškega razuma, samo ne priznava razumu absolutne cene, čut in

volja sta mu enakopravna faktorja, da, ona dva sta mu pravzaprav gibna sila. To vzprejema moderni človek od antike, od krščanstva pa njegovo pozitivno stran.

Prof. Drtina piše v jako plastični obliki, da vidimo slike razgrnjene pred seboj v celoti in vseh posameznostih. Njegove besede preveva življenje, zato se njegovi spisi bero z velikim užitkom.

Dr. L.

O gostosti prebivalstva in krajev na Kranjskem. Spisal dr. Dragotin Lončar. Ta brošura nam v nekaterih statističkih tabelah tudi podaja natančno sliko o gospodarskem položaju Kranjske. Na strani 16. razvidimo, da se je na Kranjskem pečalo leta 1890. izmed 10.000 prebivalcev:

s poljedelstvom	7468
z obrtjo	1118
s trgovino	328

oseb, med tem ko jih je služilo v vojaških službah in drugje 1016. Ta statistika nam kaže, da je Kranjska v pretežni večini poljedelska dežela, kaže nam pa tudi škodo, ki jo provzročea militarizem z drugimi ekonomičnimi vzroki s tem, da odteguje poljedelske delavce.

Naslednja tabela nam kaže način obdelovanja zemlje na Gorenjskem. Površje znaša 375.000. Od tega odpade na polja 55.904, na travnike 51.192, na vrtove 3418, na vinograde (Litija) 638. Vzemimo radovljiški okraj. Na tega odpade površja 107.500. Površje obdelane zemlje znaša (polja, travniki, vrtovi) skupaj 18.465. Iz tega je jasno, da naš poljedelec dela ekstenzivno, dasi polja prevladujejo.

Na Kranjskem prevladuje domača obrt.

Veleobrt je osredotočena glavno na Gorenjskem ob Savi in njenih pritokih.

Na Dolenjskem je z obdelovanjem zemlje isto, kar na Gorenjskem. Tudi tu je polje v večini, med tem ko zaostaja na Notranjskem obsežnost polja daleč za travniki.

Obrt je na Notranjskem še neznatnejša nego na Dolenjskem. Lončar pravi, da je temu vzrok nedostajanje vodne sile. Nam se to zdi povsem verjetno in smo zato trdno prepričani, da je razvoj industrije na Kranjskem gotov, posebno na Gorenjskem. Velike tovarne se umikajo iz večjih mest ter zamenjavajo premog z vodo. Na ta način se lahko zmanjša variabli in naraste konstantni kapital, kar pomenja v gotovih ozirih dobiček za tvorničarja.

V Idriji pridebivajo živega srebra povprečno 5000 q na leto. V svetovni produkciji je Idrija na tretjem mestu: Almaden (Špansko) povprečno 11.000 q, Novi Almaden (Kalifornija) 9000 q, Idrija 5000 q, Nova Idrija (Kalifornija) 3000 q itd.

V Ljubljani se je pečalo leta 1890. izmed 10.000 prebivalcev:

s poljedelstvom	488 oseb
z obrtjo	3147 "
s trgovino	1836 "

Največji obrtni kraji na Kranjskem so: Jesenice, Tržič, Idrija, Litija, Zagorje, Kočevje in Ljubljana.

To smo posneli iz Lončarjeve brošure gledé gospodarskega položaja na Kranjskem. Iz vsega pa je opažati prehod v industrializem, dasi danes agrarec še prevladuje. — Kolike neprecenljive vrednosti bi bila razprava, ki bi nam nudila pregled o vseh razmerah na Kranjskem, ki bi nudila pravo sliko o življenju ljudi v različnih strokah i. t. d.?

A—s.

Die Entwicklung zum Sozialismus. (Le Collectivisme et l'Evolution Industrielle.) Berlin, Paris. Spisal prof. Émile Vandervelde. Iz francoskega prevel D. A. Südekum.

Obče znani vodja belgijske socialne demokracije, profesor Vandervelde, je v znameniti knjigi priprosto, a fino označil tendenco gospodarskega razvoja, ki pelje v socializem, ter razodel svoje nazore o socialističnem preobratu družabnega življenja.

Knjiga se deli na dva dela. Prvi del govori o kapitalistični koncentraciji, drugi pa o podružabljenju produkcijskih in izmenjevalnih sredstvih.

Končni cilj socializma je: Skupnost je lastnica proizvodnih in izmenjevalnih sredstev, družabna organizacija dela, razdelitev nadvrednosti delavcem po odbitju za splošne potrebe družbe potrebnega deleža.

Ta revolucija se vrši počasi. Ni mogoče vse nakrat preobrniti. Hitre spremembe ne morejo seči globoko. Posamezne delne izpremene vstvarjajo socialno revolucijo. Kapitalistična produkcija v zmislu podružabljenja delavcev pripravlja podružabljenje imetja in jo dela potrebnim. Socializem torej ni nič drugega, kakor idealno nadaljevanje in organsko popolnjevanje sedanjih tendenc.

Ta prehod vstvarja torej socialno revolucijo.

Fundamentalno dejstvo, ki izvira iz vse gospodarske zgodovine, je, da se produkcijski sistemi, naj so potem nepravilnosti, ki so z njimi v zvezi, protesti, ki jih povzročajo, upori, ki jih provocirajo kakršnikoli — vedno umaknejo novemu, bolj razvitemu.

Suženstvo in poslušnost, ki so ju moralisti stoletja obsojali, se je v deželah krščanske civilizacije zatirala v tistem trenutku, ko je potreba produkcije zahtevala formalno emancipacijo delavcev.

Socializem bo zmagal radi višje produktivnosti nad kapitalističnim sistemom. To so glavne Vanderveldove misli.

Knjiga je bogata z ozirom na socialno politično in statistično vsebino. Že dolgo nismo čitali knjige, ki bi nam podala toliko novih mislij in idej, kakor ta temeljita in vseskoz logična publikacija.

Berlinski „Dokumente des Sozialismus“ so pred letom dni priobčili oceno francoskega izvirnika te knjige. Kolikor smo čitali ocen — in bilo jih je precej — se nam je ta ocena zdela najboljša. Zato smo se tudi mi ozirali na „Dokumente“.

A—s.

„Navod za poslovanje slovenskih Raiffeisenovih posojilnic“ se imenuje knjiga, ki jo je izdal in založil g. Svetoslav Premrou, uradni vodja osrednje posojilnice v Gorici. Knjiga je razdeljena v sledeče dele: Temeljni pojmi knjigovodstva. — Teoretična razlaga knjig, vpeljanih po „Gospodarski zvezi“ v Ljubljani. — Praktičen vzgled posojilniškega poslovanja z vsemi potrebnimi obrazci za knjigovodstvo in drugo. — Navodila za poslovanje Raiffeisenovih posojilnic. — Sklep. Ker je na Slovenskem zadružništvo že precej razvito, bo knjiga dobrodošla. Priporočamo jo vsakomur, posebno, ker se v njej nahajajo res koristne stvari in vemo, da se je pisatelj mnogo trudil s pridobitvijo in uredbo gradiva.

I. V.

„Delavski dom“ se imenuje prvi zvezek za propagando pripravljalnega odbora delavskih zadrug v Trstu. Brošura stane le 10 vinarjev in se dobiva pri upravništvu „Rdečega prapora“. Izšla je obenem tudi v italijanščini (Casa del popolo) ter obsega poziv in kratek pregled materielnih in moralnih koristi združne organizacije. To je opisal neki strokovnjak. Brošurici, katere jezik je, žal, jako slab, bodo sledile kmalu druge.

L. K.

Julij Hart:

Prepirajoča modrijana.

Dva modrijana gresta skupaj in se ljuto prepirata. Prvi pravi: „Najprej je bil duh in potem šele je bila snov (materija).“ A drugi ga jarno zavrne: „Najprej je bila snov in duh je le njena funkcija.“ „Mi moramo vse vitalistično pojasnjevati“, trdi zopet oni. „Kakšna bedarija!“ vzklikne ta. „Mehanično se mora vse razumeti!“ „Najprej je občutek in potem gibanje“, se jezi eden. „Najprej gibanje in potem občutek“, divja drugi. „V dinamiki glejmo vzajemno bitje!“ kriči prvi. „Tvarina je monos!“ zagrmí drugi.

Ko se tako prepirata, kreneta na drugo cesto in vidita stati pred lepo hišo dva moža, ki se prepirata prav tako razburjeno. Obadva pa gledata na okno prvega nadstropja, za katerim je videti na eni strani bel zastor in na drugi rdeč. Prvi, ki stoji na levi strani hiše ter gleda proti desni, vpíje: „Najprej ima okno rdeč zastor in potem šele beli To vidi vsak otrok.“ Drugi pa stoji na desni strani in gleda na levo: „Ti glupec“, razgraja, „Ti lažnjivce! Rdeči zastor je spredaj in zadaj šele beli.“

Sedaj se ustavita modrijana ter si mislita: Radovedna sva, kako bo končal ta jako zanimivi povsem mistični prepír. „To je vendar tako enostavno“, opomni na to prvi. „Precej si bosta skočila v lase, in tisti, ki vrže drugega ob tla in ga tako temeljito premikasti, da ne bo mogel ziniti nobene besedice več, ta ima zadnjo besedo in tudi prav. Kajti na tem svetu odločuje vedno moč, in prav ima, kdor je najmočnejši.“ — „Barbar“, zavrne ga drugi. „Izvoliti si morata sodnika, in kar ta reče, morata pripoznati kot resnico“ In trajalo je samo par trenutkov, ko si obadva skočita v lase: ali naj ima prav sodnik ali močnejši.

Ravno nasproti hiše je pa stal tujec in stresel glavo začudeno:

„Ali vsi ti ne vidijo, da ima prav ta, ki pravi, da je pri oknu rdeči zastor prvi, — da pa ima prav tudi drugi, ki trdi, da je beli zastor prvi. Kajti kar je na tej hiši spredaj, to je tudi zadaj, in kar je zadaj, je tudi spredaj. Če bi stali ti ljudje v Taovi hiši kakor jaz, potem ne bi besedovali, ali je to pravo ali ni, ali je bil najprej duh in potem snov ali obratno. Kajti Tao ne ve nič o zgoraj ali o spodaj, nič o začetku ali o koncu. In prvo je vedno drugo.“

S tem je molče odkorakal. Za seboj pa je slišal vpitje še dolgo: Snov Moč Vitalizem Mehanizem Rdeči zastor Beli zastor Sila Pravica

Opazka uredništva.

V prihodnjih številkah bomo priobčevali tolmač tujk, ki se bodo rabile v listu.